

О. ВИСОЧЕНКО

ПОМИЛКА

АНДРЕ ЖІДА

(ОПОВІДАННЯ)

* * *

В-во: „О!“

diasporiana.org.ua

ПОМИЛКА АНДРЕ ЖІДА

(Оповідання)

Відомий французький письменник, ЦК КП (б)У, підсоветський журналіст, волгоспна свинарка, передаточні інстанції.

Ціла справа задумана, як бумеранг. Випущене вістря, пролетівши довгий шлях, мало повернутися назад і влучити в свого господаря.

Це з'ясувалося потім.

А покищо Руденко сидів у своєму кабінеті й куриє запашне „Сальве“.*

Він замислився?

Ні, просто, відпочивав.

На столі-аркуші списаного паперу. Поставлена остання крапка, а разом з нею кінчилася і вся напруга мозку. Замість простягнути руку до дзвінка й викликати друкарку, без мети барабанив пальцями по бильцю крисла. Втома проковтнула будьякі бажання, навіяла саму лише байдужість. Не хотілося нічого робити, нікого бачити або чути. Стан хвиливого небуття.

В двері, без попередження, просунулася голова кур'єра.

— Вас прохає відповідальний редактор!

Знехтувавши відповіді щось по суті, Руденко показав на списані аркуші:

— Віднесіть друкарці!

Церечкав, доки кур'єр бережно зібрав зі столу папери, сунув їх собі під лікоть, залишив кабінет. Тоді поволі підвівся з місця, пішов на виклик відповідального редактора.

Руденко ніколи стрімголов не бігав до керівника установи. Показною левістю й незалежністю завжди викликав до себе повагу інших співробітників. Його вміння дбати за власну гідність подобалося й проводу. Через те, можливо, йому часто доручали найскладніші справи. Проте, зараз не маємо часу на дальші, сторонні міркування.

Руденко наблизився до жовтою шкірою обтягнутих дверей. Ось він уже за ними. В півколо зведені три м'які, з глибокими сидіннями фотелі.

Середній-порожній, значить, для нього. На бічних-відповідальний редактор і начальник спецвідділу.

Присутність офіційного представника НКВД підкреслює важливість розмови, відзначив сам собі, сідаючи посередині.

— Петро Михайловичу! Хочу запропонувати вам дуже відповідальне завдання.

Редактор частує цигарками. Зосереджене обличчя. Думає.

На вустах начальника спецвідділу обов'язкова усмішка. Службова.

Тривога перестала смоктати серце. Мова заходила не про особисте. В повітрі висіло щось загальне.

— Петро Михайловичу! - Продовжував редактор. - Як би вам сказати? - шукав належних висловів. - Ми з вами перебуваємо в капіталістичному оточенні . . .

— Невже? - іронічно скривив губи Руденко, кивнувши на начальника спецвідділу.

Всі троє легенько засміялися.

— Два нуль у вашу користь! - Пожвавішав редактор. - Отже, з передмовами досить. Обійдемося без зайвих слів. Ви вже, безперечно, знаєте про негідницький вчинок Андре Жіда?

Петро Михайлович на знак згоди хитнув головою.

— Продажний французький писака, задарма поївши нашого хліба, вдався до наклепів на Советський Союз!

Петро Михайлович знову зробив теж саме.

— Він твердить, що наша молодь діє, як заведений механізм, що вона, навіть, нездатна мислити!

Петро Михайлович застосовує той же рух.

— Андре Жід цвірінкає, ніби на фізкультурному параді в Москві він спостерігав безліч юнаків і дівчат з цілком однаковими, невиразними обличчями!

Петро Михайлович повторюється.

— Він говорить, що то був парад воскових фігур, роботів, а не живих людей!

Петро Михайлович повівся за попередніми зразками.

— Андре Жід наважився обвинуватити наш, найпередовіший устрій світу, в спеціальному вихованні молоді без душі, серця й власного розуму!

Петро Михайлович протягнув нарочито спокійно й безбарвно:

— Про це я вже читав у „Правді“.

— Чого ж тоді крутите головою, як Терешків млинок? - Обурився відповідальний редактор.

— А хіба я знав, що ви казатимете далі?

— Маєте рацію. - Промовив зовсім звичайним тоном і, очевидно, через силу, всміхнувся. З обличчя начальника спецвідділу кам'яно чемна усмішка й не злазила. Роблено веселого вигляду придбав також Руденко.

— Власне, повторення тут не зашкодить. - Вів далі відповідальний редактор. - То дуже добре, що ви вже читали про зухвалий вчинок Андре Жіда. Закуримо?

— Щоб дома не журилися! - Підхопив Петро Михайлович.

Випускаючи кільця диму, відповідальний редактор налізував на них свої слова:

— Я цілий ранок просидів у секторі преси ЦК. Там дістали ще з більш вищих кіл вказівку завдати нищівну, розгромадильну відсіч агентів світової буржуазії - Андре Жідові. Це винятково важливе завдання ЦК КП(б)у поклав на нашу редакцію.

— О, треба докласти всіх зусиль щоб з честю виконати директиву партії! - Тепер уже з металевим піднесенням у голосі зауважив Руденко.

— Безумовно так. Особливо ж доведеться попрацювати вам.

— Я, як піонер, завжди готовий! - Поспішив відповісти Петро Михайлович.

— Чудово! Сектор преси доручив нам подати розгорнутий матеріал про живу советську людину з колгоспних низів, глибоко думаючу в загальнодержавних мірилах.

— Розумію. Ми повинні відшукати правдивого антипода брехливим типам Андре Жіда і висвітлити його в усю широчінь.

— Бачите, ми не помилились, обравши для цієї мети саме вашу особу. По-перше, тут ідеться про справу міжнароднього значення. В таких випадках найкраще виставляти не комуніста, а безпартійного більшовика. Ви ним є. По-друге, переконливіше звучатиме, коли Андре Жідові відповідатиме советський журналіст української національності. Підпис „Петро Руденко“ ні в кого не викличе ніяких сумнівів. По-третьє, щоб написати про глибоко думаючу людину, треба самому вміти так мислити, як ви. Здається я навів ґрунтовні підстави у вашу користь?

— Дякую за виняткове довір'я, постараюся зразково виправдати його.

— Для натхнення візьміть собі відпустку тижнів на два-три й махніть куди небудь пошукати відповідного антипода. Додаткові кошти вже виписані. До речі, ви учасник всесоюзної сільськогосподарської виставки! Кати́ть до Москви! Там наберетесь достатніх вражень та насаги й за одно розшукаєте героя для свого твору.

— Зупинюся на колгоспній свинарці. Покажу, що вона духово на сто голів стоїть вище самого Андре Жіда!

— Винятково чудесно! Отже, сміливо, вперед!

— Звироднілий француз пустив бумеранг. Але він, ні в кого з нас не влучивши, повернеться назад і проштиркне його самого! — Підсумував Руденко.

— Бумеранг? Тут краще й не придумаєш. Надзвичайно влучно сказали, надзвичайно! — Захопився начальник спецвідділу, записуючи це слово до свого бльокноту.

Під час усієї розмови то було єдине висловлене ним речення. Досі ж сидів мовчки, вивчаючи душу, а можливо й душі обох співбесідників відразу. Та дарма, натрапив на стріляних горобців. . .

Петро Руденко задоволено потирає руки, опинившись за кабінетом відповідального редактора.

Його творча лябораторія. Кілька етажерок з книгами, м'яка, зелена канапа, скриня для рукописів, два стільці, писемний стіл, а на ньому, замість статуетки, живий чорний кіт.

Руденко гладить kota.

— Ну, киця, будемо бить Андре Жіда?

— Няв!

— Поїдемо до Москви?

— Няв!

— Ти кудись збираєшся, Петре? - Почувся за дверима голос дружини.

— Так, Соня. Шкварну до Москви. Скажи, до речі, що нам конче потрібно, може куплю там по змозі?

Дружина зайшла до кімнати. На стіл поставила пляшку білого виноградного вина, склянку й коробку з цигарками. Всілася на стільці.

Руденко витягнув бльокнота записувати хатні замовлення.

— Виявилось, що родині журналіста столиці України всього бракує. Зовсім обірвалася дитина, дружина не має вихідної сукні, в самого Петра Михайловича на чесному слові тримається палець. Крім того кожному потрібна білизна, не вистачає взуття.

— Погані, вкрай погані справи - замислився Руденко. І це в нас. Я працюю й добре заробляю, ти маєш задовільну посаду. А, як живуть інші, де по п'ятеро дітей, старі, хворі?

— Сам знаєш, не мені тобі казати.

— Чортіщо! Ти, Соня, між іншим, чула, що літеру „М" хочуть скреслити з нашої абетки?

— Ні. А це чому?

— Тому, що масла нема, молока нема, маргарини нема, м'яса нема, макарон нема, мармеляди нема, марципанів нема, мила нема, мануфактури нема. Один Мікоян** тільки й залишився, а для самого нього окремої літери тримати не варто.

Дружина всміхнулася. — Мого чоловіка нічим не проймеш, у нього завжди потіха на язичі.

— Хочеш сказати, що він ніколи не журиться? Твоя правда. Мушу бути тільки веселим, інакше сприсцу з каната життя, тоді попаду в безодню. Хай на душі кішки скребуть, а треба вишкірювати зуби, показувати свою бадьорість.

— Не заперечую.

— Добре робиш, Соня. Уяви собі, коли б ти вийшла на якусь там демонстрацію і мала б сумне обличчя? Як би на це подивилися профорг, комсорг, парторг, директор, а потім начальник спецвідділу?

— Через те ми на демонстраціях усі веселі.

— Пробі! Та про це ж і писав Андре Жід!

— А тобі що до нього?

— Мушу дати відповідь йому, розправитися з ним, як Бог з черепахою.

— Цікаво, скільки Андре Жід має костюмів? - Знову повернула на буденне дружина.

— Не знаю. Герберт Вельс, коли приїздив до нас, то привіз з собою шістнадцять костюмів.

— Шістнадцять! А в тебе ніколи більше двох не було.

Дружина покинула кімнату. Руденко залишився на самоті. Тепер уже він почав думати над виконанням завдання.

На творчу відпустку для натхнення, на подоріж до Москви він дивився, як на відпочинок. Все, що потрібно, він має в своїх власних записках та в архівах газет, укладених тут же, під столом. Варто лише передивитися дещо з тих матеріалів і жива совєтська людина вийде, як з - під верстата. Для всіх героїв рецепт майже однаковий: свинарка починає говорити про свиней, а кінчає хвалою п'ятирічкам та партійним вождям; робтник - почне з виробничих норм, а кінчить тим самим, інтелігент-трохи скаже про культуру, а далі піде за своїми попередниками.

Руденко позіхнув. Нудьга й шабльон. Куди не їдь, з ким не говори, всерівно ні на що цікаве, відмінне не натрапиш, і він сам, принаймні на зовні, такий же, як поспіль інші. Андре Жід влучив не в брову, а в око. Невже цього не розуміють співробітники сектору преси ЦК? Невже цього не розуміють відповідальний редактор?

Не може бути. В них теж є дружини, що завжди сміються на демонстраціях. Вони теж знають про нестатки докільля. Знають вони добре й те, що він, Руденко, при всьому бажанні нічого надзвичайного в правдивому світі написати не може. Мусить зважати на визначені для всіх норми та догми.

Петро Михайлович прикладається до склянки з вином. У попільничці збільшується ще одним недокурком.

— Всі ми, з гори до низу й знизу до гори прикидаємося один перед одним, граємо комедію. А машина все ж таки крутиться. Вона й викрутить відповідь Андре Жідові! - Доходить до остаточного висновку Руденко і знову береться до вина.

Ще не досмоктав першої склянки вина, а жива, справжня совєтська, справжня колгоспна свинарка вже лежала перед ним у всій своїй красі й вишуканості. Змайстрував її досить швидко зі старих часописів, зі своїх нотаток, та з власної, багатющої щодо цього ерудиції.

Написав і, навіть не перечитуючи, одразу відсунув папери на бік. Там їх, з неприхованим задоволенням, перейняв чорний кіт-майже постійний свідок творчої праці Петра Михайловича.

— Киці подобається? — Звернувся до свого улюбленця журналіст, ніжно взявши його за підборіддя.

Кіт заварнякав.

— Ти алілуйщик,*** мій котику, непеpravний алілуйщик! Усе тільки хвалиш,^р що робить твій господар.

Долонею потер чоло, надпив ще трохи вина й глядячи кота, продовжував:

— Скажи, мій котику, так;- а ти хіба кращий за мене? Ти теж усе тільки хвалиш, що роблять твої господарі.

— Няв! - Зауважив кіт.

— Значить істина, Ось і побалакали ми з тобою,-жартівливо промовив Руденко. - Ти найкращий співбесідник, нікому не донесеш про наші інтимні розмови...

Ще трохи вина, ще одна цигарка. Петро Михайлович з усіх боків підходив до свого твору.

— Те, що зараз написав-мура.**** Так пише кожний пересічний літератор. Звичайне графоманство. І то, безперечно, не є ніякою відповіддю Андре Жідові, не є антиподом виведеним у його праці типам. Однак, інакше написати про колгоспну свинарку я не маю права.

Але ж, саме мені чомусь доручили цю роботу? Мої замовці гаразд знають, що я таки викину колінце, щось та утну.

Руденко зосереджується. - Твір не скидатиметься на мільйони подібних до нього тільки тоді, коли я свинарці причеплю Андре Жіда, або ліпше навпаки - Андре Жідові - свинарку.

Петро Михайлович підсовує до себе аркуші чистого паперу.

— З чого ж почать? Андре Жід буржуазний письменник. Отже, він мусить обов'язково розкладатися. Найвиразніше цей процес відбувається в ресторані.

Журналіст для певности в своїх висновках рвучко приклався до вина,

— Схвалено й підписано! Андре Жід сидить у ресторані. На дворі мусить бути глибока ніч, як зараз. П'є.- Руденко механічно тягнеться до склянки. - Далі що? Далі йому на коліна сідає півгола жінка. Вони обоє п'яні, хитаючись танцюють розпусне танго.

Чорт! Не знаю скільки років Жідові. Може з нього вже порохня сипеться, а в мене він ще п'яним гарцює з молодими жінками? Та деталі не мають значіння. У нас йому ніхто в зуби не дивитиметься. Аби тільки сильніше вийшло. Тоді зійде за чисту монету.

Танго кінчилося. Але цього замало. Для більшого ефекта до ресторану з нічного розбою заходить гангстер. Його радісно вітає Андре Жід. Вони обоє члени фашистської партії. Гангстер дає письменникові пачку грошей.

— Можете не рахувати, - говорить він. - Тут усе правильно. Я щойно пограбував банк.

Андре Жід з подякою в три погібелі схиляється перед гангстером. Останній наказувально повчає:

— Маєте лише завдаток. Чим більше наклепів жбурнете на Советський Союз, тим дістанете значніший куш!

Андре Жід ледве не обнімає за ноги щедрого дядю з великого шляху. Гангстер на свої обидві руки одягає кастети і зникає в темінь ночі. На нього чекають ще нові грабунки.

Продажний письменник за щойно одержані гроші підхопив таку ж як він продажну жінку і повівся з нею у найнепрстойніші місця. Наостанок Андре Жід, за сюжетом Петра Руденка, ще дістає невигойну хворобу.

... Два окремі розділи нового твору Петра Михайловича готові Тепер завдання - звести їх якимось до купи.

Журналіст п'є вино, бере нову цигарку. На дворі сіріє, - передвістя ранку.

Матеріал має вийти сенсаційний. Його повинні друкувати, передавати радіом і, можливо, інсценізувати для сцени. Треба побільше гострих, несподіваних моментів. Читача особливо вражає несподівана кінцівка.

Руденко посилено тре чоло. Руденко знову прикладається до вина і, кинувши недокурка, одразу витягає цілу цигарку. В кімнаті сизе, задушливе повітря. Але він цього не помічає. Він шукає парадоксальної розв'язки для своєї речі. І знаходить її.

Літери, чіпляючись за літери, маленькими ланцюжками - словами спадають на чистий аркуш паперу. Автоматична ручка не відривається від лінованої сторінки. Треба кувати залізо, поки воно гаряче. Автор поспішає до фінішу.

Лише останні рядки з того, що написав сьогодні, Петро Михайлович уважно й розмірено перечитує. З них вся країна незабаром дізнається, що його свинарка за зароблені в колгоспі трудодні дістає величезні гроші. Уряд відзначає свинарку найвищою нагородою і надсилає її в складі делегації передових советських людей до країн Західньої Європи.

І ось вона в Парижі. Розкішна, багата, чарівна. Вдумливо до всього придивляється, все аналізує і, звичайно, критикує. Навіть всесвітньо відома Ейфелева вежа на неї не справляє достатнього враження. Свинарка без вагання віддає перевагу парашутній вишці, що стоїть на вигоні її села.

Десь на розі потворного для психіки громадянина казкової країни соціалізму Монмартру, несміливо наближається до знатної свинарки явно окреслений продукт капіталізму. Той продукт ще за кілька кроків зняв свій вицвілий, потертий та загіжжений пташинним послідом капелюх і почав низько, до самої землі вклонятися їй. Коли підійшов ближче, надтріснутим, спазматичним голосом став жебратити. Він, зі сльозами на очах, просив ласкаву пані дати йому хоч єдине су. Продукт трусився, ніби в пропасниці. Обличчя й руки його були вщерть вкриті гнійними чирями. На таку постать відворотньо й дивитися.

Свинарка довідується, що той продукт - відомий наклепник на советських людей - Андре Жід. Акули капіталізму використали його продажну душу до дна, після чого, за непотрібною, викинули геть, як трактор викидає відпрацьовану бензину.

— Собаці - собача честь! - Погордливо, разом з луідором, кинула йому орденосна свинарка і, гостро суровим поглядом пронизавши наскрізь жалюгідний продукт, докірливо сказала Андре Жідові:

— А ви ж могли бути справжньою людиною!

... Прочитав, повалився на каналу, задрав до гори ноги й почав несамовито реготати. Зляканий кіт, підібгавши хвоста, кулею шугонув зі столу під етажерку. Стрівожена дружина в нічній сорочці вскочила до кімнати.

— Не турбуйся, Соня! - кризь вибухи реготу звернувся до неї Петро Михайлович. - Уже минуло, я повертаюся до нормального стану. Ти тільки подумай, моя свинарка, наче американська мільонерша, потрапляє до Парижу! Ха-ха-ха! Там вона зустрічається з ожебраченим і обездоленим мною Андре Жідом. Яка нісенітниця! Яка дурниця! Не твір, а марення божевільного! Все ж таки, не забудь на обох моїх піджаках зробити петлі.

— Навіщо, Петре?

— Та, певно, саме за цей твір я підхоплю ордена.

— Заспокойся друже. Лягай і поспи трохи. До Москви тепер не поїдеш?

— Чому ні, Соня? Поїду обов'язково. Треба ж розв'язатися, хоч тимчасово викинути з голови повсякденну каламуть.

— Та ти вже написав, що тобі доручили?

— Ну і, що ж? Хіба вони не знають, що ні я, ні хто інший не буде спеціально їздити для розшуків потрібного фактажа? Таких матеріалів у кожного з нас хоч греблю гати. Головне в нашій практиці не що, а як написати. Такі ж поїздки, як моя, даються для розрядки, для провітрювання мозку, Соня!

Петро Михайлович став укладатися на відпочинок. Дружина навстіж відкрила вікно. Викинула на подвір'я купи недокурків з цигильничок та пляшку з під вина. Свіже ранкове повітря нарешті завітало до творчої лабораторії журналіста.

Купе кур'яського шотландця Москва-Київ. Руденко швидким поглядом окидає присуніх. На нижніх полицях вусатий дядько в ордені на грудях та дебела тітка в ситцевому вбранні, з червоною косинкою на голові.

— Ні дати, ні взяти, колгоспний бригадир та жіноча організаторка райпарткому або МТС, механічно фіксує мозок.

— Обов'язкові усмішки до новоприбулого. Петро Михайлович вітається звичним добрим днем і мерщій лізе на вільну верхню полицю. Поруч себе, на іншій верхній полиці бачить дорідну, молоду дівчину, теж у ситці з квіточками і з ордені. Широке обличчя так само зіпсоване обов'язковою посмішкою і, навіть, у великих сірих очах не видно жодної думки. Пошерпті, натружені руки хрестом спочивають на животі.

Ледве кивнув їй, почав укладатися. Сам же собі мимоволі продовжує думати:

— Оце, мабуть, і є справжня свинарка? Вимуштрований, орденосний робот. Не знає ні печалі ні зітхань. Як Боже теля, що йому не роблять, для нього все здається добрим. Власного, особистого не знайдеш у такої дівулі ні на копійку. В кращому разі з нею можна тільки переспати...

Ну, хіба її виставив анліподом типам Андре Жіда? Цілком навпаки, лише підтвердиш його висновки.

Ті троє в куце, як і він, як і всі пасажери їдуть з сільськогосподарської виставки. Сьогодні до цього потягу нікого іншого не беруть.

І ті троє, і він, і всі інші пасажери є тільки загальна маса, складена з сірих, невизначених постатей.

Відколи дістав доручення написати відповідь Андре Жідові, Петро Михайлович втратив спокій, втратив рівновагу.

— Невже геніальний француз ні в чому не помилився? Невже кожна людина в нашій країні-робот, без душі, серця, власного розуму?

Два тижні вештався Руденко по Москві, по виставці. Перед його очима пройшли незлічені тисячі різнонаціонального, різнорасового народу і висновки Андре Жіда підтверджувалися з жакхливою незаперечністю. Всі зустрічні мали цілком однаковий вираз обличчя. Замість живих, характерних рис, він у кожного бачив лише кам'яно непроникливу маску. Ніби не люди, а стандартні виробы масового виробництва.

— Невже всі вони, ціла багатомільйонна країна, не мають ніякого внутрішнього змісту життя?

— І я такий самий-підказувала йому власна совість.

— Навіщо ж тоді взагалі жити?

Від напливу сумних, до глухої болі почувань ставало нестерпно моторошно. Не хотілося вже нікого слухати та ні на що дивитися.

Ось і зараз, Руденко, щоб уникнути розмови з подорожніми, лежачи, взяв до рук газету, робить вигляд, наче уважно читає. Згодом засне, а ранком Київ. Так мовчки проїде довгий шлях.

Але він відчуває на собі пильний погляд стронніх очей. Той погляд безперервно нишпорить по ньому. Згодом від того стає не по собі. Принаймні, сон тікає кудись далеко. Петро Михайлович відкладає на груди газету, зустрічається з великими сірими очима свинарки.

— Стомилися на виставці? - Запитує глибоким, тянучим голосом.

— Певно, добре співає, - зауважує про себе, а їй коротко відповідає - так!

Дівчина не вгаває: - А далеко їдете?

— До Києва.

— Ви агроном?

— І чого вона чіпляється? - Проте, каже їй правду - ні, журналіст.

— Український? — Далі цікавиться молода колгоспниця. Запитання видається трохи дивним. Петро Михайлович не може пригадати, чи в нього, будь коли хтось питався про це? Здається, ні. Говорить їй трохи ухильно — Так, я-українець.

— Я теж українка.

— Бачу! — Посміхаючись, згоджується Руденко.

Дівчина підсуває свою голову ближче до нього. На нижніх полицях куняють. Розмова провадиться напівшепотом. Співбесідниця ставить питання далі:

— Про колгоспи доводиться писати?

— Безумовно, до того, дуже часто.

— І про призов до війська?

— Теж.

— І про вербування селян на працю до промислових центрів?

— А вже ж!

— І про мобілізацію наших хлопців до ремісничих шкіл?

— Маєте рацію, пишу й про це. Але чому вас те цікавить?

— Дівчина глибоко зітхає, ще ближче схиляється до журналіста.

— Я завжди дуже уважно читаю такі матеріяли в газетях. Пробачте, але мене постійно дивує, як їх можуть писати українські журналісти? Ось і ви, українець, а теж, не бійсь, тільки й вітаєте, коли наших хлопців кудись забирають з села?

— Петро Михайлович почав уважніше ставитися до слів дівчини. До чого вона веде? — Пояснив їй звичайними виразами газетної статті:

— Наше колгоспне село має великі лишки робочої сили. А їх так потребує наша соціалістична промисловість! Чому б йому не позичити зайвину своїх людей? В армію треба йти, щоб виконати свій обов'язок перед батьківщиною. Фахові ремесла молодим людям ніколи не зашкодять. Хай ідуть учитися собі на користь. Крім того, чим більше людей села потрапляє до міста, тим швидше зникають між ними віковічні межі...

— Ви говорите, як по-писаному-гірко всміхнулася співбесідниця. — А чи думали ви колись по-справжньому, по-людському над тим, що пишете, над тим, що зараз мені сказали?

— Я вас не розумію, — розгублено промовив Руденко.

— Шкода. Ми всі звикли дивитися лише туди, куди нам наказують. Що ж робиться довкола нас, під нами, того ми не помічаємо.

— Можливо, де в чому правда на вашому боці? - Без певності зауважив Петро Михайлович.

— Коли б тільки де в чому, а то вусьому, - не здавалася дівчина.

— Я, звичайна колгоспна свинарка. З ранньої весни й до пізньої осені тридцять шестеро нас, дівчат та жінок живе на фермі, за десять кілометрів до села. Серед нас з чоловіків, лише один підстаркуватий бригадир.

— Нудно з ним?

— Справа не в нудзі. Тепер подивіться в селі. Скільки маєте там молодих чоловіків? Голова сільради, колгоспу, кооперації, парторг і годі. А де ж поділися парубки? Пішли світ за очі: до війська, ремісничих шкіл, у промисловість...

— Ну, то переважна більшість з них повернеться до села.

— Е, ні. В місті залишаться на завжди. З молодих років ідуть туди, звикають до всього міського, а до села виникає у них лише відраза. Самі ж знаєте, далеко не солодке колгоспне життя!

— Он, як! Я, признатися, над цим не замислювався.

— Тото й воно. Парубки наші одружуються з міськими панночками. Обзаводяться там родинами. На селі ж скрізь одні дівчата, жінки, діти, старі та підстаркуваті чоловіки. Сьогодні колгоспниці вийти заміж, куди тяжче, ніж дістати ордена. Он у мене він висить на грудях. А що з нього? Маю 24 роки, а й досі не знайшла собі хоч поганенької пари...

Журналіст перебиває розмову жартом:

— То ви погано шукаєте!

— Хіба справа тільки в мені? — Відмахується дівчина. — Мова йде про мільйони таких, як я, мова йде про долю українського села в цілому.

— Ви здивовані? Цього замало. Треба бити на сполох в усі дзвони! Шкода, що їх тепер ніде не зосталося.

Розмова вже набрала явно загрозливого для самого життя її учасників характеру, але Руденко не міг та й не хотів її припиняти. Він зараз захоплено спостерігав сільську дівчину, колгоспну свинарку, що розкрила перед ним свою душу і його власна думка стала повертати в інший бік.

— Усвідомте добре: село позбувається молодих чоловіків.

З року в рік їх там все меншає й меншає. Жінки ходять за плугом, працюють трактористками, комбайнерками, і ін. А ви говорите про величезні лишки робочої сили в колгоспах! Де ж це видано, щоб жінку перетворювати в чоловіка? Навіщо йти проти природи, проти Бога?

Петро Михайлович не пустив і пари з вуст. Співбесідниця продовжувала:

— Дівчата не виходять заміж. Один чоловік живе з кількома жінками. Повсюди квітне розпуста. Руйнується родина. Село наше, українське вилюднює, воно вироджується.

Страшно просто подумати, на наших очах, часто нашими руками і нас же нищать!

Ви гадаєте, що то шкідництво, що то дії окремих ворогів народу? Помиляєтесь, то загальна політика, генеральна лінія партії щодо українського села. Затямте собі добре й назавжди-наше українське село заважає Москві. Воно їй стоїть поперек горла. Тільки тому його весь час фізично нищать.

Це говорю вам я, проста селянська дівчина, звичайна колгоспна свинарка...

...Київський вокзал прийняв багатьох пасажирів з московського потягу. Серед них був і Руденко. Тепло розпочавшись з цікавою співбесідницею, він вийшов на перон, відчуваючи себе морально оновленим, духово збагаченим. І це зробила з ним, з першорядним столичним журналістом, така собі свинарка! А він їх досі в своїх творах сотнями стриг під одну гребінку! Всю ніч Петро Михайлович ще більше, ще куди жорстокіше й болючіше зрозумів, яка фальш панує довкола, яким тяжким ланцюгом оповита вся його страдницька країна.

Однак, він сьогодні тримає голову упевнено й гордо. з його свідомости зметена, навіть сама тінь розчарування й приниження, навіяних твором Андре Жіда. Його випадкова знайома, така справжня колгоспна свинарка, блискуче й незаперечно спростувала висновки відомого французького письменника. Вона, безліч їх, мають величезний внутрішній зміст. Треба тільки зуміти дістатися до нього. Та ніхто не наслідиться цього зробити. Йдеться про смертельний ризик без надії на добрі наслідки.

— Ех, коли б написати про розмову в купе Москва-Київ! Тоді не довелося б вигадувати штучного антипода

типам, показаних талановитим чужоземцем. Про роботів, бездушних і бездумних людей більше б і не згадували. Та зась. Ніхто не дозволить йому надрукувати правду.

Отже, Андре Жід не зрозуміє свої помилки, що бачені ним у Советському Союзі люди мають свою душу, серце, розум. Але того всього не видно. Воно глибоко сховалося під непроникливу маску.

—Хто ж підніме ту маску?— Сам собі поставив питання Петро Руденко, натискуючи пальцем дзвоника на дверях власної квартирі.

П р и м і т к и:

* Цигарки Одеської тютюнової фабрики.

** Тодішній комісар харчової промисловости СССР.

*** Назва особи що завжди з усім погоджується, все підхваляє.

**** Казнащо.

10.

10.